

НАШ ЗЕМЛЯК МИКОЛА АРКАС В ГРОМАДСЬКОМУ ТА ПРИВАТНОМУ ЖИТТІ

Березовська Т.В.,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри українознавства

Миколаївський національний аграрний університет

Сучасна історична наука в пошуках нових рішень проблеми реконструкції історичних постатей широко звертається до репрезентації не лише їх громадського, але й приватного життя. Це пояснюється тим, що в приватному житті складається безліч ситуацій, відносна свобода індивідуальних рішень, вчинків, як правило, ширших, ніж у будь-якій іншій сфері. Приватне життя тому є дуже зручним дослідницьким полем для вивчення протиборства між прийнятими стереотипами поведінки та індивідуальними сентенціями особистості.

Проте відомості, які дійшли до нас про М.М.Аркаса носять здебільшого громадський характер. Разом з тим логічні інструментарії історика дають можливість розширити вузькі детермінантні рамки дослідження суспільно-політичних відносин і простежити герменевтику духу історичного персонажу.

Зіставляючи зафіксовані матеріали про «зовнішні» вчинки Аркаса з його приватними записами, прямо чи завуальовано висловленими думками, а також з розкиданою по зібраних спогадах інформацією, спробуємо реконструювати головні риси Миколи Аркасів в контексті тих історичних подій, в яких він діяв.

Микола Аркас (1854-1909) видатний діяч українського відродження, автор першої опери на сюжет Т.Г.Шевченка «Катерина», книги «Історія України-Русі», першого популярного ілюстрованого видання з історії України, засновника Миколаївської «Просвіти». Народився і провів все життя в місті Миколаєві.

Змалечку Миколі Аркасу була притаманна мрійливість, чутливість, відчуття прекрасного. Але разом з тим він мав тверді переконання та міцну вдачу. Він, син високого імперського посадовця, вперто вбирався в український народний одяг. Влітку це була вишита сорочка та солом'яний бриль, взимку - смушкова шапка та свитка. Ноги були взуті в чоботи. Цей одяг дратував батька, але Микола вперто продовжував його носити.

На другому курсі університету Микола надумав одружитися з селянською дівчиною Яриною і зажити простим селянським життям десь на хуторі. Він самостійно посватався. Батьки Ярини дали згоду, батьки ж самого Аркаса нічого не відали. Микола вирішив вінчатися таємно. Три доби він скакав степами, намагаючись умовити місцевих священиків повінчати його, але ті відмовлялися таємно вінчати сина губернатора з простою селянкою. Потім про все дізналися батьки, зчинили лемент і повернули сина до навчання в університеті [1].

Минуло декілька років і вже на останньому університетському курсі М.М.Аркас, довіряючи своєму приватному щоденнику ліричні почуття до молодої одеської панянки Франкевич, зробив підсумок, що дорівнює анатомії власного кохання. «Кого я любив?»- задавався юнак питанням. І далі давав вичерпну відповідь, достойну бухгалтерській відомості: 1. Ганнусю - з 1866 по 1869; підсумок - 3 роки. 2. Ольгу Кравчину - з 1871 по 1872; підсумок - 1 рік. 3. Ярину - з 1872 по 1875; підсумок - 3 роки. 4. Глафіру Франкевич – з 1875; підсумок - 1,5 місяці.

Пізніше, збагачений досвідом, М.М.Аркас залишив іронічний запис олівцем на старих юнацьких рядках: «Це я з жиру казався» [2, арк.. 100].

В студентські роки особливо яскраво виявилася, притаманна всім Аркасам гуманістична спрямованість, ні з чим незрівняна турбота про інших. Сам дуже невибагливий, він всі отримані з дому гроші роздавав тим, хто просив у нього допомоги. Матеріальні прояви побуту його зовсім не займали. Чай з хлібом - це його звичайний обід. Відсутність грошей не пригнічувала юнака. «Витяг гаманець, а останні 20 копійок випали і кудись закотилися» - писав він у щоденнику [2, арк.. 102].

В родині Аркасів між батьком та сином часто спалахували сутички. Два міцних характери не здатні були до компромісів. Батько бажав бачити Миколу морським офіцером відповідно до родинної традиції. Микола бачив себе якщо не чоловіком селянки, то мандрівним актором театральної трупи свого кума М.Л.Кропивницького. Якось Микола навіть обізвав свого батька «царським сатрапом». В родині виникла глибока конфліктна ситуація. Про це свідчать листи Софії Петрівни до сина в Одесу, в одному з них вона з розпачем писала: «Ти навіть не припускаєш думки, що я нездатна була б поважати і кохати негідника, навіть якщо б він був батьком моїх дітей [3].

Слід зазначити, що юнацький бунт М.М.Аркаса скоро минув, тим більш, що підґрунтям його виступали не політичні переконання, а бажання самоствердитися і вийти з-під контролю всесильного батька. До того ж усі сімейні конфлікти вмить зникали, коли мова йшла про господарство. І Микола Андрійович, і Софія Петрівна і їхній впертий син Микола любили працювати. Маєток в Богданівці (нині с. Стара Богданівка Миколаївського р-ну) приносив значні прибутки, все було дуже добре налагоджено і бездоганно працювало. Аркаси придбали землю в с. Христофорівка (нині с. Христофорівка Баштанського р-ну). Там М.М.Аркас працював як тесля, сам зробив купальні, ладнав дах на службовому приміщенні [1].

Подружнє життя М.М.Аркаса склалося дуже вдало. Його дружина, донька героя Кримської війни капітана I рангу І.П.Шишкіна Ольга, не лише підтримувала матеріальний добробут родини, й поділяла погляди чоловіка. Їхній син та онук не лише прославили рід Аркасів, але й зробили значний внесок в розвиток української культури, були членами ОУН, зі зброєю в руках боролися за незалежність України.

Таким чином, вже ті короткі відомості, що було наведено в тезах, репрезентують Миколу Аркаса як людину відповідальну, енергійну, вірну

обраним ідеалам, креативну, обдаровану. А сюжети з приватного життя Аркаса підкреслюють і поглиблюють сутність його громадських вчинків.

Література:

1. Лист М.М.Аркаса до М.С.Литвина. Фонди Миколаївського обласного краєзнавчого музею. Д-882.
2. Щоденник Миколи Аркаса за 1875 рік . Фонди МОКМ. Д-883.
3. Лист Софії Аркас до сина Миколи. Фонди МОКМ. Д-1009.